

Abdurrahman Yılmaz, *Tahtacılar da Gelenekler*, Ulus Basımevi, Ankara, 1948.

ADEM ŞEN

Sorumlu Yazar/Correspondence

Öz

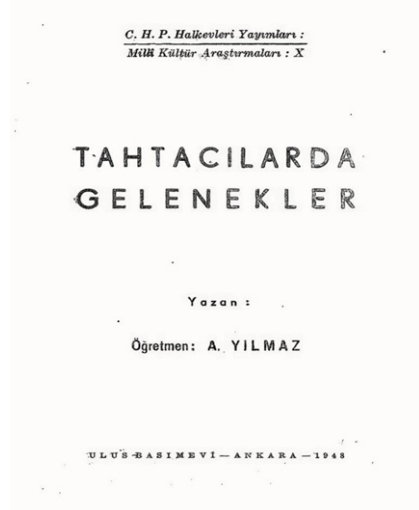
Değerlendirmesi yapılan eser, Tahtacıların gelenekleriyle ilgili gözlem ve araştırmalar ile Tahtacıların tarihi ve mitolojik geçmişi yansıtmaktadır. Eser, Tahtacıların kökenlerini anlatan tarih bölümü ile günlük yaşantılarını, kültürlerini anlatan gelenek ve yaşayış bölümleri olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmada yazarın eseri oluşturma amacı, verileri elde etmede kullandığı yöntem ve kaynaklar ile yazarın Tahtacılarla ilgili vermiş olduğu tarih, gelenek ve inançlar değerlendirilecektir. Eserin Tahtacıların kültürünü ve tarihini anlatan ilk eserlerden biri olması bu eserin tanıtılıp değerlendirilmesini önemli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tahtacılar, Tahtacılar da Gelenekler, Abdurrahman Yılmaz.

Abstract

This work, which has been evaluated, reflects the traditions, historical and mythological backgrounds of the Tahtacılar. The work consists of a history section describing the origins of the Tahtacılar and traditions and living part of describing their daily lives and the cultures. In the study, the author's purpose of creating the work, the methods and the sources that obtain to the data, and the history, traditions and beliefs, given about the Tahtacılar will be evaluated.

Keywords: Tahtacılar, The Traditions of Tahtacılar, Abdurrahman Yılmaz.

Giriş

Bu değerlendirmede Abdurrahman Yılmaz'ın *Tahtacılar da Gelenekler* isimli 1948 yılında yayınlanmış eseri tanıtılacaktır.

Abdurrahman Yılmaz, öğretmenlik yaptığı İzmir'e bağlı Bergama ilçesinde -bugün mahalle olan Bergama'ya bağlı- Zeytinadağ bucağında çalışırken, uygun zamanlarda bölgede yaşayan Tahtacıların gelenekleriyle ilgili çalışmalar yürütmüştür. Yılmaz'ın bu çalışmaları yürütürken verileri elde etmede kullandığı yöntem, kaynaklar, eserin yazılış amacı ve eserinde Tahtacıların tarihleri, gelenekleri ve inançlarıyla ilgili vermiş olduğu bilgiler değerlendirilecektir. Zira bu eser Tahtacı kültürünü anlatan, bu alanda yazılmış ilk eserlerden biri olması hasebiyle son derece değerlidir. Aynı zamanda eserin baskısının olmaması tanıtılıp değerlendirilmesini önemli kılmaktadır.

İncelemesini ve değerlendirmesini yapacağımız bu kitabın yayınlandığı 1948 yılına kadar Tahtacılar üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların XIX. yüzyıldan itibaren özellikle batılılar tarafından yapıldığı görülmektedir. Söz konusu araştırmalara bakıldığında bilimsellikten uzak, öznel yorumlar içeren çalışmalar olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim bu araştırmacılar Tahtacıların kökenini Anadolu'da yaşamış yerli Hıristiyan halklar, Yahudiler gibi dini gruplara ya da Lidyalılar, Hititliler gibi etnik unsurlara dayandırmış ve Tahtacıları adı geçen bu etnik ya da dini zümrelerin kalıntıları olarak görmüşlerdir.

Günümüzde Tahtacı adıyla anılan toplulukların tanımı, yaşadığı coğrafya ve geleneklerine dair neredeyse ortak fikir birliği vardır. Buna göre Çanakkale Kaz Dağları'ndan başlayıp ağırlıklı olarak güneye doğru ilerleyerek Balıkesir, Edremit, Manisa, İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Antalya, Mersin, Adana hattındaki dağlarda ya da dağ eteklerinde (Biçen, 2005, 99) yaşayan Alevi-Türkmen zümrelerinden olan Tahtacılar, hayatlarını ağaç kesim işleriyle sağlamaktadırlar. Tahtacılar, bundan dolayı da ormanlık alanlarda yaşamakta ya da ormanlık alanlara mevsimlik göçlerle yaşamlarını sürdürmektedirler. Bugünse Tahtacılar konargöçerlikten yerleşik hayata geçmişler ve Tahtacıların bir kısmı çiftçilikle uğraşırken bir kısmı da farklı meslek kollarında değişik geçim kaynaklarına yönelmiştir (Çıblak, 2005, 30).

Tahtacılarla ilgili yapılan tanımlamalardan sonra değerlendirmesini yapacağımız eserin yazıldığı yıla kadar yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermek eserin değerini ortaya koymak bakımından önemlidir. Batılı araştırmacıardan Felix von Luschan 1886-1927 yılları arasında yaptığı çalışmalarda Tahtacıların Alevi ve Anadolu'nun eski halklarından Likyalıların devamı olduğunu (Engin, 1998, 14) iddia etmiştir. Doğu bilimci Frederick William Hasluck da bu iddiaları destekleyerek Tahtacıların Likyalıların devamı olabileceği görüşüne katılmıştır (Çıblak, 2005, 31). Bu konuda başka bir iddia ise Alman coğrafyacısı Ewald Banse tarafından ortaya atılmıştır. Banse, Tahtacıları Hititli olarak görerek onların bütün eski kültür kalıntılarını taşıdıklarını öne sürmüştür (Engin, 1998, 19). Tahtacıların kökenleri ile ilgili iddialardan bir diğeri ise Henry Rawlinson'un Tahtacıları, Yahudi kalıntıları olarak görmesidir (Fikri, 1927, 444). Bunun dışında Coğrafyacı Karl Humann 1880 yılında yayınladığı yazısında Tahtacıları, eskiden Hıristiyan olup korkularından dolayı İslamiyet'e yönelen bir topluluk olarak belirtmektedir (Engin, 1998, 68). Buna benzer biçimde 1891 yılında yazdığı yazıda Theodore Bent, Tahtacıların inanışlarını eski pagan kültlerine ve Hristiyanlığın yarı veya çürümüş haline bağlamaktadır (Bent, 2021, 227). Georgios

Kleantus Skalieri ise 1920'de Atina'da yayınladığı çalışmasında Tahtacıları Yunan asıllı Hıristiyan halkların bir kalıntısı olarak görmüştür (Küçük, 2009, 28).

Tahtacılar hakkında yapılan en eski araştırmalarda çoğunlukla Tahtacıların inanç yapıları ve kökenlerine dair vurgular bulunmaktadır. Batılı araştırmacılar tarafından başlatılan bu çalışmalara karşılık Türk araştırmacılar da ilk başlarda Tahtacıların kökenleri ve inanç yapıları üzerinde durmuşlardır. Bu araştırmacılar, o dönemde hükümette olan İttihat ve Terakki tarafından yönlendirilmiş ve özellikle batılı devlet temsilcilerinin tezlerini çürütmek üzere çalışmalar yapmışlardır. Bu araştırmalardan biri olan 96 sayfalık Ramazanoğlu Niyazi Bey'in "Adana Tahtacıları Raporu" ilklerden sayılabilir. Dâhiliye Nezaretinin 30 Mayıs 1918'de gönderdiği ve 8 Haziran 1918'de yinelediği araştırma talebine 30 Haziran 1918 tarihinde raporla birlikte cevap verilmiştir. Bu raporda Niyazi Bey; Adana Tahtacılarının yaşadığı coğrafya, yerleşim yerleri, bu yerlerin iklimi ve bitki örtüsü hakkında bilgi vermiş. Bu bilgilerle birlikte Adana Tahtacılarının nüfuslarını, itikatlarını, geçim kaynaklarını, kökenlerini, günlük hayatlarını, gelenek ve göreneklerini ayrıntılarıyla yazmıştır. Yazar, Tahtacıların milliyetlerine olan bağlılıkları hakkında "Türkçeden başkadil bilmeyen Türkmenlerdir." vurgusunu yaparak raporunu Dâhiliye Nezaretine göndermiştir (Sarısır, 2012, 53, 94-184). Araştırmalarını Osmanlının son döneminde yapıp Cumhuriyet döneminde yayınlayan araştırmacılarından Hamid Sadi, Tahtacıların Batı Anadolu'da yaşadıklarını ifade ederek onların ırki ve mezhebi özellikleri hakkında bilgi edinmeye ihtiyaç olduğunu belirtip, Felix von Luschan'ın 1890 yılında Tahtacılar üzerine yazdığı yazıyı nakletmiştir (Sadi, 1926, 437-442). Hamid Sadi'nin bu makalesini okuyan Baha Said, Profesör Luschan'ın taraflı yazısına itiraz ederek Tahtacıların kökenini Aktav Türklerine bağlamış, onların çevre halkı tarafından Türkmen olarak adlandırıldığını belirtmiştir (Said, 1926, 428-436). Tahtacıların başka etnik köklere sahip olduğu iddialarına karşı çıkanlardan biri de Süleyman Fikri'dir. Süleyman Fikri, Tahtacılar hakkında İrani oldukları iddialarına karşı çıkmış, Tahtacıların askerlikten muaf olmak için İran pasaportu alma gayretinde olduklarını söylemiştir (Fikri, 1927, 445-446). Bu araştırmacılar, yabancı araştırmacıların iddialarına karşılık Tahtacıların Türk kökenli oldukları tezine vurgu yaparak çalışmalarını sürdürmüşlerdir.

İlerleyen yıllarda Tahtacılarla ilgili yapılan çalışmalarda, Tahtacıların kökenlerine dair vurgu yapılmakla birlikte daha geniş araştırmalara gidilmiştir. Bunlardan ilki Yusuf Ziya Yörükan tarafından, 1929-1930 yıllarında farklı zamanlarda makaleler şeklinde yayınlanıp Tahtacıların tarihleri ve bugünkü durumları ile inanış ve inançlarının konu edildiği daha sonra kitaplaştırılan "*Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*" adlı eserdir. Yazar bu eserinde, Tahtacıların kökenini Orta Asya'da yaşamış ve Bayatlarla birlikte Anadolu'ya gelmiş olduğunu iddia ettiği Tahtahlara dayandırmıştır (Yörükan, 2015, 364-367). Son olarak Taha Toros, "Toroslarda Tahtacı Oymakları" adlı eserinde Tahtacıların nüfusları ve buldukları yerler, kökenleri, itikatları, fiziksel yapıları, oymakları, yaşantıları, gelenek, görenekleri, sanatları hakkında bilgiler vermiştir. Hemen her araştırmacının yaptığı gibi Toros da Tahtacıların kökenlerine özellikle vurgu yapmıştır. Toros, onların Türkmen olduklarını Orta Asya'dan gelen Oğuz Türklerine şeklen çok benzediklerini ifade ederek saltanat devrinde hor görülen bu çalışkan insanların Türkmenlerin birbirine vurgun en önemli oymaklarından biri olduğunu ifade etmiştir (Toros, 1938, 28).

Tahtacılar hakkında 1948 yılına kadar yapılan ve yukarıda bilgi verilen çalışmalar Tahtacılarla ilgili önemli bir boşluğu doldurmuştur. Bu boşluğu dolduran eserlerden biri

de Abdurrahman Yılmaz'ın yazdığı “*Tahtacılar da Gelenekler*” adlı eserdir. Eserin yazarı uzun yıllar Tahtacılar arasında kalmıştır. Yazar Tahtacılar arasında kaldığı bu süre zarfında Tahtacı geleneklerini Tahtacıların içinde yaşayarak, katımlı gözlem ve görüşmeler yaparak özümsemiş, anlamış ve özümseyip anladıklarını bu kitabında aktarmıştır.

İncelenen esere ön söz yazan Mustafa Rahmi Balaban¹, kitabın iddiası olarak toplumsal bir yol olan Tahtacılığın durumu ve tarihi karanlıklarının aydınlatılması olduğunu belirtmiştir. Bu yolun aydınlatılmasında yazarın yöntem olarak Tahtacı toplumu içerisinde yaşayarak, zahmetler çekerek sır olan gelenekleri açığa çıkarmaya çalıştığı vurgulanmıştır. Yine bu bölümde eserin yazarı Abdurrahman Yılmaz'ın hayatı hakkında kısa bilgiler verilmiştir (S. 5).

Eserin önsözünden sonra asıl bölümlere geçmeden evvel “Başlangıç ve Narlıdere” adını taşıyan iki başlık verilmiştir. Bu başlıklardan sonra kitap iki bölüme ayrılmıştır: Birinci bölüm “Tarih” bölümü diğer bölüm ise “Gelenek ve Yaşayış” bölümüdür.

“Başlangıç” adını taşıyan kısımda yazar eseri oluşturma yönteminden bahsetmektedir. Buna göre eser araştırma alanında yaşayan kaynak kişilerden edinilen bilgiler, yazarın sahadaki görüşmeleri ve kaynak tarama yöntemiyle edinilen bilgilerden oluşturulmuştur. Ayrıca bu kısımda Yılmaz, bu eseri yazmasının amacını “Şimdiye kadar bir muamma olduğu söylenen ve herkesin birçok yanlış dedikodularına yol açan Tahtacılar da Aleviliğin iç yüzünü gidip deşmiş ve bu muammayı çözmüş, yurdun folkloruna gene bir damlacık bal sızdırabilmişsek ne mutlu bize.” diyerek açıklamaktadır (S. 7). Özellikle Yörükân'ın Alevi ve Tahtacılar hakkında yaptığı alan çalışmalarında Alevi-Kızılbaş kesimler için yapılan ithamlardan “*mum söndü*”nün gerçekten olup olmadığını gittiği Alevi köylerinde sorgulamaya çalışmasının yazılı literatürün araştırmacıyı yönlendirmesi (Ersal, 2016, 12) iddiasının doğruluğunu Yılmaz'ın eserindeki “Büyük yanlış dedikodulara yol açan Tahtacılar da Aleviliğin iç yüzünü gidip deşmek” ifadesinden de anlayabilmekteyiz. Yazar bu ifadeleriyle Tahtacılar hakkında ortaya atılan iftiralara cevap bulmayı da amaç edinmiştir.

Kitabın “Narlıdere” adını taşıyan kısmında Narlıdere'nin İzmir'e göre konumundan, çevresindeki yerleşim yerlerinden, halkın geçim kaynaklarından, yerleşim yerinin iklim ve bitki örtüsünden, çevrenin sosyal hayatı gibi özelliklerinden bahseden yazar Yanyatır Ocağı'nın merkezinin de Narlıdere olduğunu belirtmektedir (S. 9-10).

Eserin “Tarih” adını taşıyan birinci bölümünde yazar farklı kaynaklardan hareketle Toroslardan Çanakale'ye kadar uzanan bölgelerde yaşayan Tahtacıların, Ağaçeri Türklerinden geldiğini iddia ederek Tahtacıları Ağaçeri Türkmenlerinin 12 oymağına dayandırmaktadır. Yazar ayrıca Aktavlılarla Tahtacılar arasında da tarihsel bir bağ kurmaktadır. Kaz Dağları'na yerleşen Aktav Türklerinin eski inançlarını İslam

1 Bergama'da 1888 yılında doğan yazar hem rüştiye eğitimi hem de medrese eğitimi almıştır. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. Yazar buradan mezun olduktan sonra Adana Öğretmen Okulu Müdürlüğüne getirilmiştir. Maarif Nezareti tarafından Avrupa talebe müfettişliğine tayin edilmiştir. Gittiği Cenevre'de resmi görevinin yanı sıra pedagoji eğitimi almıştır. Avrupa'dan dönüşünde önce Maarif Vekâletinde Telif ve Tercüme Heyeti üyeliğine ardından aynı kurumda başkanlığa getirilmiştir. Maarif Vekâletindeki bu görevinden sonra İzmir Kız Öğretmen Okulunda, İzmir Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünde ve son olarak İzmir Atatürk Lisesi felsefe öğretmenliğinde bulunmuştur. Hakikat Yollarında, Filozoflarla Birer Saat, Tarih Boyunca Ahlâk, İlim, Ahlâk ve İman adlı kitapları yayınlanan yazarın bunların dışında gazete ve dergilerde de çeşitli yazıları da yayımlanmıştır. Doğu-Batı arasındaki bağlantıyı temsil eden fikir adamları zümresinden sayılan Balaban pedagojik yayımlarıyla Batı fikir dünyasına girebilmiştir. Balaban, 1954 yılında ölmüştür. Mustafa Rahmi Balaban ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. (Ülken, 1992, 417).

perdesine büründürerek Kaz Dağları'nın zirvesine Sarıkız dediklerini belirtip Sarıkız mitolojisi hakkında bilgiler vermektedir. Ancak yazarın Sarıkız efsanesi hakkında verdiği bilgilerle Aktavlılar hakkında verdiği bilgileri çok fazla değiştirmeden ve kaynak göstermeden alıntıladığı ortadadır. Zira Baha Said tarafından Türk Yurdu dergisinde yazılan “Anadolu’da Alevi Zümreleri Tahtacı, Çetmi, Hardal Türkmenleri yahut Yanbatır Zümresi” (Said, 1926, 429-436) adlı makalesinde bu bilgilerin aynısı vardır. Yılmaz, bu makaledeki değerlendirme ve yorumları da aynen eserine aktarmıştır. Bu bölümde son olarak yazar Yanyatırlar hakkında da bilgiler vermiş, Yanyatırların bölgeye nereden geldiklerini söylencelere dayandırarak aktarmıştır. Ayrıca bu kısımda Tahtacıların Yanyatıroğulları ve Emiroğulları olmak üzere iki ocakları bulunduğundan da söz etmiştir.

Eserde daha uzun bir yer kaplayan ikinci bölüm “Gelenek ve Yaşayış” adını taşımaktadır. Yazar bölümün girişinde gündelik hayatta kullanılan ev eşyası ve diğer eşyalara değindikten sonra Tahtacılar da yaşayış ve geleneklerden bahsetmeye başlamıştır. Tahtacıların ormanlık alanlarda yaşamalarının nedenlerini hükümetten gördükleri baskılara bağlayan yazar göçebe hayatıyla ilgili çeşitli bilgiler vermektedir.

Yazar gelenekler ile ilgili bölümde konuları belli bölümleri ayırmadan her birini bir alt başlık olarak yazmıştır. Geçiş dönemlerinden doğum, sünnet, evlenme, ölüm konularını kümelememiş, dağınık bir şekilde ele almıştır. Evlenme bölümünde yazar, kız isteme ve nişan, düğün, baş bağlama konularını ayrıntılı bir şekilde işlemektedir. Ardından yazar erkek ve kadınların günlük hayatta giydikleri giysilerden bahsetmekte Tahtacılar da özgü elbiseleri ayrıntılı biçimde anlatmaktadır. Bu bölümden sonra konu bütünlüğü sağlamadan yine evlenme ile alakalı olan el öpme ziyareti, gelinlik etme ve evlenen erkeğin kendi yuvasını kurduğu bir uygulama olan yeni yaka gelenekleriyle ilgili de bilgi vermektedir.

Yazar doğum ve doğum etrafında kümelenen geleneklerden kırklama ve ninni konularından bahsettikten sonra yine geçiş dönemlerinden sünnet ve onun etrafında gelişen sünnet düğünü ve baş yülüne geleneği hakkında bilgiler vermektedir. Tahtacı bir çocuk sünnet olduktan sonra “selamet” denilerek dışarıya sünnet olduğu bildirilir. Sünnet şöleninin bittiği gece selamet kurbanı kesilip cem yapılır (S. 37). Selamet kurbanında kurban yenmeden önce çocuğun başının ön kısmından ve üç yerinden birer parça ustura ile kazınır. Dede hayırlı verir, bu törene baş yülüne, denir. Çocuğun tıraş edildiği bugüne kadar başına ustura ya da makine vurulmaz. Saçı yalnız saçlarının ucundan alınmak suretiyle makasla kesilir. Baş yülüne ayininden önce Cebrail kurbanı kesilmesi önemli bir ayrıntı olarak bu bölümde anlatılmaktadır. Baş yülüne ayininin Tahtacıların çalışmadığı salı ve cuma günleri yapılması da dikkat çekici bir ayrıntıdır. Sünnet olmuş ve on iki yaşına basmış bir çocuk, yolun gereklerinin öğrenilmesi için uygun olan yaşa geldiği kabul edilerek o çocuğa çocukluk ikrarı aldırılır. Çocukluk ikrarı ve boğaz ipleme olarak bilinen bu uygulamada amaç “yolun” gereklerini öğrenmektir. Dede tarafından ikrarı alınan çocuk Aleviliğe de ayak basmış olur (S. 39-40). Alevi topluluklarının çoğunda Tahtacılar da olduğu gibi çocuk ikrarı aldırılmamaktadır. Tahtacılarıdaki çocuk ikrarının benzerini Diyarbakır Alevi Türkmenlerinde de görebilmekteyiz. Yörede bir çocuk yedi yaşından itibaren birtakım davranışlarından sorumlu tutulmaktadır. Tahtacılar da olduğu gibi grubun bir üyesi olmak isteyen çocuk, irşat ve kuşanma töreni ile gruba dâhil edilmektedir. Irşat ve kuşanma töreni yapılmamış olan çocuk, hiçbir etkinliğe dâhil edilmediği için

toplumda yalnızlaşmaktadır. Toplum içinde yalnızlaşan çocuk çevresinin de etkisiyle gruba dâhil olmaya yani irşat ve kuşanmaya hazır hale getirilmektedir. İrşat ve kuşanma olan çocuk grubun doğal üyesi olmakta dolayısıyla artık Alevi olarak kabul edilmektedir. Aleviler için belirleyici olan ibadetlere katılabilmenin ön koşulu irşat ve kuşanma olmaktır (Taşgın, 2006, 55).

Eserde dini hayat ile ilgili olan ancak bu başlık altında kümelenmeyen konular müstakil birer başlık halinde işlenmiştir. Yazarın bunlardan delil ile ilgili verdiği bilgiler dikkat çekicidir. Geleneğe göre delilin çitlembik ağacı ya da bakırdan yapılması gerekmektedir (S. 42). Bu bölümde yazar, her Alevinin bilmesi gereken şartları sıralamış bunların yedi farz, üç sünnet, dört kapı ve on iki erkân, on iki imam, on dört masum, on yedi kemerbest ve kırk makam olduğunu belirterek bunlar hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir.

Yazar “Muhtelif Tahtacı Duaları ve Gülbankları” başlığı altında günlük hayatta, kurban kesiminde, yemek yenilmesinde, ziyaretlerde ve cemlerde okunması gereken tercüman, gülbank ve duaların neler olduğunu doyurucu bir şekilde anlatmış, hemen ardından Tahtacıların kutsal olarak tanıdıkları kitaplar hakkında bilgi vermiştir.

“Meydana Geçmek” alt başlığıyla başlayan kısımda yazar, önce meydandan geçme cemi hakkında bilgi vermekte ardından boğaz ipeleme ve ikrar alma ayinlerinden bahsetmektedir. Bunun hemen ardından bir tür sanal akrabalık olan musahip olma ceminden bahsetmektedir. İçeri cemlerinde gerçekleştirilen semahın nasıl yapıldığı ile ilgili bilgi veren yazar, semah türlerinden kırklar semahı hakkında da doyurucu bilgiler vermektedir. Okurların musahiplikle ilgili konuları daha iyi anlayabilmesi için yazar musahiplikle bağlantılı olan öz ayini, aşinalık peşine, çeğildaş konularına da değinerek Tahtacı ayinleri hakkında bilgisi olmayan kişilere konuyu genel hatlarıyla sunmuştur. Musahiplik etrafında oluşan öz ayini, musahiplilerin bir üst aşama olan aşinalık kapısına girmek için kurban kesip kazançları, zararları, iyi ve kötü hallerinde ortak olma durumundan özlerini ayırarak kendi başlarına iş görüp ayin yapabileme durumlarıdır (S. 73-74). Özlerini ayıran musahipliler böylelikle bir üst musahiplik kurumu olan aşinalık, ardından peşine ve sonra sırayla çiğildeş olabilmektedir. Bu kurumların Tahtacıların diğer ocağı olan Hacı Emirli Ocağı dâhil birçok Alevi ocağında olmaması da dikkat çekici bir durumdur. Tahtacı toplum yapısında önemli bir yere sahip olan düşkünlük ve düşkünlükten çıkma olarak adlandırılan “yunmak” konuları da hemen musahiplik konusundan sonra aktarılmıştır.

Yazar, ölüm ve ölüm etrafında oluşan gelenekleri kümelendirmemiş her konuyu başlık olarak işlemiştir. Bu bölümde cenaze töreni, cenaze töreni sırasında okunan nefesler, mezarın kazılması, ölünün yıkanması, cenaze namazı, ölünün tabuta konması ve mezara götürülmesi ölü ile helalleşme, tabutun kapatılması, yel bayrağı geleneği, yas yeri, ağıtlar, mezara taş dikme konuları ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Yine bu konuyla alakalı olarak bölgedeki yatırların neler olduğu, bu yatırların nerelerde bulunduğu, yatırlara giderken yapılması gereken davranışlar ayrıntılarıyla anlatılmış ve yatırlar etrafında oluşmuş adak geleneğinden de bahsedilmiştir.

“Eski İnanış ve Bağlılıklar” başlığı altında tanrı, kötü ve azgın yaratılmışlar, iyi ve uysal yaratılmışlar, ermiş kimseler, başka dünya, düş, adak konularına değinilmiştir. Bunlardan düş konusundaki “Düşümüzde Tanrı’yı, gök tümbeği, ermişleri görür sevinir veya kaygılanırız.” ifadesinden (S. 95) Tahtacılar Tanrı'nın

düşte görülebildiği sonucu çıkmaktadır. Nitekim “Şimdiki İnanış ve Bağlılıklar” başlığı altında tanrı, melekler, şeytan, cin, peri, kitap, peygamber, evliya, dede, ahiret, oruç, sema, niyaz konuları anlatılırken Tahtacıların tanrı konusundaki inanışları şöyle ifade edilmektedir: “Tanrı, gördüğümüz canlı ve cansız bütün şeyleri ve ahireti yoktan var eden şeklen insana benzeyen yaratıcıdır. Tanrı her şeyi görür, işidir ve bilir.” (S. 96). Bu ifadelerden hareketle Tahtacı inancında Tanrı, düşte görülebilen, şeklen insana benzeyen yaratıcı olarak tasavvur edilmiştir.

Hemen ardından bu inanışlarla bağlantılı olarak sevilen ve sevilmeyen hayvanların neler olduğu ortaya konmuştur. Bunlardan sevilen hayvanlar olarak: turna, geyik, koyun, koç, kaz, çaylak, horoz; sevilmeyen hayvanlar olarak da: ayı, maymun, şebek, keklik, domuz, tavşan sayılmıştır. Bu hayvanların neden sevilip sevilmediğinin açıklaması da dikkate değerdir.

Önemli gün ve haftalar başlığı altında da değerlendirebileceğimiz Şeker ve Kurban Bayramı, Nevruz ve Hıdırellez, Muharrem yası ve oruç, yaz kurbanı, aralık kurbanı yazarın değindiği ve Tahtacılar için önemli kabul edilen zamanlardır. Bunlardan Yaz Kurbanı, İmam Hüseyin aşkına yapılmakta olup zenginlerin refah kurbanıdır. Aralık Kurbanı ise aralık ayı olarak kabul edilen Ramazan ayı ile Kurban Bayramı arasına denk gelen zaman diliminde kesilen bir kurbandır. Bu kurbanın kesildiği gün cem yapılır (S. 104). Bu bölümün ardından yazar kısaca günlük hayatta ve cemlerde kullanılan çalgılardan da bahsederek okuyucuları aydınlatmaktadır.

Yazar kitabın sonunda halk hekimliği başlığı altında değerlendirebileceğimiz iki başlık daha oluşturmuştur. “Hastalıklar ve Kocakarı Tedavileri” başlığı altında günlük hayatta karşılaşılan hastalıklara karşı halk hekimliği uygulamaları hakkında bilgiler vermiştir. Diğer bir başlık olan “Bazı Sağlık Tedbirleri” bölümünde ise yine günlük hayatta karşılaşılan kimi sağlık sorunlarına nasıl müdahale edileceği ile ilgili bilgiler vererek eser tamamlamıştır.

Sonuç olarak değerlendirmesi yapılan bu eser Tahtacı literatürünün en önemli kaynaklarından biridir. Eserdeki bilgiler alan araştırmasına, gözlemlere ve görüşmelere dayanmıştır. Eser; Tahtacıların inançları, takip ettikleri edep, erkân, usul, marifet irfanını ve Tahtacıların yaşamış oldukları gündelik hayatın tamamını ayrıntılarıyla ele almıştır. Bugün yazarın araştırma yapıp verileri elde ettiği, geleneği yaşayan yerleşim yerleri büyükşehir sınırları içinde kalarak yok olmuştur. Dolayısıyla bu yerleşim birimlerinin kentleşmeyle birlikte geleneksel yapısını yitirmesi geleneklerin de aşınmasına ya da yok olmasına neden olmuştur. Bu nedenle yazarın kendi dönemindeki tespitleri büyük önem taşımaktadır. Okurlar bu eserde dönemin sosyal yapısını öğrenerek günümüz Tahtacı geleneklerini karşılaştırma imkânı da bulabileceklerdir. Eser, bugün kaybolan ya da kaybolmaya yüz tutmuş gelenekleri anlatması bakımından yeri doldurulamayacak bilgiler vermiştir. Bu sebeple de alanda çalışan herkesin elinde bulunması gereken önemli bir kaynaktır.

Kaynaklar/References

Bent, James Theodore. “Küçük Asya’nın Yörükleri”. çev. Ufuk Ali Kaftanlı. *Alevilik Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*. 23. 221-254, 2021.

Biçen, Hüseyin Yüksel. *İnanışları ve Gelenekleriyle Tahtacılar*. Ankara: Tekağaç Yayıncılık, 2005.

Çıblak, Nilgün. *Mersin Tahtacıları.-Halk Bilimi Araştırmaları-*. Ankara: Ürün Yayınları, 2005.

- Engin, İsmail. *Tahtacılar: Tahtacı Kimliğine ve Demografisine Giriş*. İstanbul: Ant Yayınları, 1998.
- Ersal, Mehmet. *Alevilik: Kavramlar ve Ocak Sistemi: -Çubuk Havzası Örneği-*. Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınları, 2016.
- Fikri, Süleyman. "Teke Vilayetinde Tahtacılar". *Alevilik Bektaşilik Türk Yurdu Yazıları*. ed. Erdal Aksoy. Ankara: Türk Yurdu Yayınları, 2018.
- Küçük, Murat. *Horasan'dan İzmir Kıyılarına Alevi Türkmenler: Cemaat-ı Tahtacıyan*. İstanbul: Horasan Yayınları, 2009.
- Sadi, Hamid. "Tahtacılar". *Alevilik Bektaşilik Türk Yurdu Yazıları*. ed. Erdal Aksoy. Ankara: Türk Yurdu Yayınları, 2018.
- Said, Baha. "Anadolu'da Alevi Zümreleri Tahtacı, Çetmi, Hardal Türkmenleri yahut Yanbatır Zümresi". *Alevilik Bektaşilik Türk Yurdu Yazıları*. ed. Erdal Aksoy. Ankara: Türk Yurdu Yayınları, 2018.
- Sarısır, Serdar. *İttihat ve Terakki Dönemi Tahtacı Araştırmaları: Niyazi Bey ve Adana Bölgesi Tahtacıları*. Konya: Kömen Yayınları, 2012.
- Taşgın, Ahmet. Diyarbakır Türkmen Alevilerinde İrşat ve Kuşanma Töreni. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. 39, 51-62, 2006.
- Toros, Taha. *Toroslarda Tahtacı Oymakları*. Mersin: Mersin Halkevi Basımevi, 1938.
- Yılmaz, Abdurrahman. *Tahtacılar Gelenekler*. Ankara: Ulus Basımevi, 1948.
- Ülken, Hilmi Ziya. *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*. İstanbul: Ülken Yayınları, 1992.
- Yörükkan, Yusuf Ziya. *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2015.